

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Paths towards philosophy : Søren Kierkegaard's place in Martin Heidegger's first Freiburg period lecture courses (1919-1923)
Kustassoo, K.

Citation

Kustassoo, K. (2018, June 20). *Paths towards philosophy : Søren Kierkegaard's place in Martin Heidegger's first Freiburg period lecture courses (1919-1923)*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/63087>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/63087>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The following handle holds various files of this Leiden University dissertation:

<http://hdl.handle.net/1887/63087>

Author: Kustassoo, K.

Title: Paths towards philosophy : Søren Kierkegaard's place in Martin Heidegger's first Freiburg period lecture courses (1919-1923)

Issue Date: 2018-06-20

Kokkuvõte

Käesolevas doktoritöös uurin Søren Kierkegaardi kohta Martin Heideggeri esimese Freiburgi perioodi loengukursustes (1919–1923). Keskselts küsimusteks on: mis oli Heideggeri esimese Freiburgi perioodi, kust leiame tema väga varase mõttearengu, otsingute siht ning kuskohas ta pöördub Kierkegaardi poole.

Selgitades Kierkegaardi kohta Heideggeri esimese Freiburgi perioodi loengukursustes, olen käesoleva uurimusega püüdnud panustada nii Heideggeri varase arengu uurimisse kui ka nimetatud kahe mõtleja suhestumise mõistmisse. Uurimistöö on uuenduslik kahes aspektis: esiteks, kuigi antud väitekirjas analüüsitud spetsiifilist Heideggeri mõtteperioodi peetakse paljutõotavaks uurimisalaks, on see siiani suures osas uurimata. Teiseks puudub seniajani uurimus, mis vaatleks Kierkegaardi tähendust Heideggeri filosoofiale tema varasemates kättesaadavates loengukursustes ehk ajal, mil ta tegutses kui *Privatdozent* Freiburgi Ülikoolis. Käesolev töö püüab antud lünka täita. Ent see ei ole töö ainus tulem. Kierkegaardi koha uurimine Heideggeri varases arengus võimaldas ühtlasi avada laiemat probleemistikku, mis ümbritseb kahte mõtlejat.

Heideggeri ja Kierkegaardi suhestumine on juba aastakümneid haaranud uurijate tähelepanu ning selle uurimine on võtnud mitmeid vorme. Hoolimata suurest hulgast uurimustest, mis on antud teemale pühendatud, on nende kahe mõtleja suhestumine sageli 'hämäraks' kuulutatud. Peamine põhjus selle hämaruse taga on viis, kuidas Heidegger Kierkegaardist kõneleb ja kirjutab. Nimelt, kui Heidegger Kierkegaardi oma kirjutistes eksplitsiitselt mainib, jätab ta tavaliselt viite Kierkegaardile avatuks mitmetele erinevatele tõlgendustele või isegi pelgalt aimamise valda. Lisaks sellele on Kierkegaardi-Heideggeri uurijate seas laialt tunnustatud asjaolu, et Kierkegaard on Heideggeri kirjutistes tihti kohal ka ilma, et viimane Kierkegaardile otsesõnu osutaks. See on loonud aluse kõnelda Heideggeri *vaikimisest* seoses Kierkegaardiga ning viinud Kierkegaardi otsingutele Heideggeri kirjutistes ka väljaspool eksplitsiitseid viiteid: motiivide ja struktuuride tasandil, nagu ma seda nimetan. Kokkuvõtvalt on see ebaselge viis, kuidas Kierkegaard on Heideggeri kirjutistes kohatav, loonud olukorra, kus Kierkegaardi tähendust Heideggeri jaoks nähakse pidevalt vastuolulisena. On tekkinud märkimisväärne ebakõla, kus ühest küljest peetakse Kierkegaardi Heideggeri jaoks oluliseks allikaks, ent teisest küljest ei ole üldse haruldane Heideggeri uurimustes Kierkegaardi osatähtsust täielikult eirata. Kui aga Kierkegaardi nähaksegi Heideggeri jaoks allikana, siis lähevad arvamused tema mõju

tegeliku suuruse üle lahku. Kuna Heidegger mainib Kierkegaardi eksplitsiitselt seoses üksikute mõistetega (näiteks äng, eksistents ja *Augenblick*), on Kierkegaardi panust Heideggeri filosoofiasse tihti seostatud nende spetsiifiliste teemadega. Ent võiks küsida, kas see on kõik? Kas Kierkegaard on Heideggeri jaoks religioosne kirjanik, kellel on pakkuda vaid üksikuid huvitavaid ideid? Missuguse koha hõivab Kierkegaard täpsemalt Heideggeri kirjutistes?

Pidades silmas nii seda viisi, kuidas Kierkegaard on Heideggeri kirjutistest leitav (asjaolu, et Heidegger eksplitsiitselt nimetab või mainib Kierkegaardi üksnes kohati ja peamiselt ilma edasiste selgitusteta), kui ka teisi probleeme, mis ümbritsevad nende kahe mõtleja suhestumise uurimist (näiteks mõlema mõjutatust ühiste allikate poolt ja hilisemate mõtlejate võimalikku mõju tõlgendustele), kujundas in käesoleva uurimuse jaoks spetsiifilise lähenemise. Nimelt, alustasin Kierkegaardi koha analüüsi Heideggeri loengukursustes Heideggeri konkreetsete loengukursuste põhjaliku uurimisega, lähtudes tema enda probleem-situatsioonist. Täiendavalt otsisin Kierkegaardi kohalolu igas loengukursuses jälitades Heideggeri eksplitsiitseid viiteid Kierkegaardile. Seejärel kasutasin antud viiteid Kierkegaardi kohalolu uurimiseks motiivide ja struktuuride tasandil.

Võttes lähtepunktiks Heideggeri enda probleemsituatsiooni, seisame silmitsi küsimusega 'mis on filosoofia?'. See on küsimus, mille Heidegger oma esimese Freiburgi perioodi erinevates loengukursustes eksplitsiitselt tõstatab. Ta on filosoofia taas-mõtestamise teel. Tema poolt läbi viidud konkreetsetes töös filosoofia otsingutel võib näha kinnitust sellele, mida Deleuze ja Guattari (1994) nimetavad filosoofilise tegevuse tuumaks: filosoofia seisneb mõistete loomises. Enamgi veel, problematiseerides meie tavaarusaamu filosoofiast hästi argumenteeritud kaalutlustest lähtudes, näib Heidegger filosoofias tegutsevat viisil nagu Thomas Nagel (1987) on seda kirjeldanud. Ent ometi avab Heideggeri filosoofia taas-mõtestamise teekond täiesti erineva arusaama filosoofiast. Heideggeri jaoks ei seisne filosoofia mõistete loomises ega ka mitte argumentide vahetamises teatavate piiriprobleemide üle, kuigi mõlemad toodud elemendid on osa tema konkreetsest tööst. Pigem püüdleb filosoofia Heideggeri kohaselt mõistmise enese algupära ja tingimuste järele ning peab seetõttu tärgama sellest, kuidas midagi on konkreetsetel mõistetud. Nõnda keskendub ta filosoofiliste probleemide allikatele ja eriti küsimusele, kuidas need probleemid on püstitatud ning kuidas neile on lähenetud – ligipääsuviisile. Sellest saab Heideggeri jaoks keskne teema tema üha korduvast filosoofia küsimuse kõnetuses.

Vastused sellele eksplitsiitselt tõstatatud küsimusele viivad käesoleva dissertatsiooni kesksete väidetenä. Väidan, et Heidegger taas-mõtestab filosoofiat kahes suunas ja annab kaks erinevat kirjeldust filosoofiast. Teisiti öelduna: Heidegger on kahesuunalisel teel. Ta avab oma keskse probleemi kahes suunas ja liigub teel, mis osutab kahele võimalikule suunale. Öelduga ei taha ma väita, et Heideggeri jaoks peab filosoofia taotlema mitmeid valdkondi, vaid seda, et tema jaoks on kaks erinevat ligipääsuviisi sellele, mida filosoofia peab sihtima. Ühelt poolt on filosoofia (sellisena nagu see on täide viidud) filosoferimine, ligipääsuviis konkreetsetes elusituatsioonides. Teiselt poolt seisneb filosoofia oma teemale kohase ligipääsumetodi väljatöötamises – see on uurimisviis. Käesolevas doktoritöös näitan, et esimesel Freiburgi perioodil arendab Heidegger oma filosoofiat samaaegselt nendes mõlemates suundades, ning et justnimelt see asjaolu on otsustav selgitamaks Kierkegaardi kohta tema teekonnal. Nagu käesoleva dissertatsiooni erinevates peatükkides väidan ja demonstreerin: Kierkegaard ilmub nähtavale ühes nendest suundadest ja nimelt siis, kui Heidegger uurib võimalust saavutada ligipääs konkreetsetes elusituatsioonides või, nagu ma seda samuti nimetan, ligipääs faktilises elus ja selle kaudu.

Äratundmine, et Heidegger juhib oma filosoofiat kahes suunas ning Kierkegaard ilmneb ühes nendest suundadest, võimaldas selgitada nii vastukäivaid lähenemisi Kierkegaardi võimaliku mõju kohta Heideggeri filosoofiale, kui ka seda, milline on selle mõju ulatus. Esmalt, argumenteerin käesolevas töös, et vaade sellele, missugust rolli Kierkegaard Heideggeri filosoofias mängib, sõltub sellest, milline seisukoht on võetud Heideggeri filosoofiale. Selle tõestamiseks tõstan esile kaks domineerivad lähenemist Heideggerile seoses tema meetodi küsimusega ning näitan, et nende lähenemiste erinevus seisneb selles, milles nähakse Heideggeri filosoofia keset. Järgnevalt (argumenteerides, et Heidegger arendab oma filosoofiat kahes suunas) toon esile, et mõlemad domineerivad lähenemised tema filosoofiale (näitlikustatud Theodore Kisiel'i ja Søren Overgaardi tööde kaudu) rõhutavad üht või teist poolt sellest, mida Heidegger välja pakub. Sel viisil saab selgeks, et Heidegger ise teeb võimalikuks kaks väga erinevat käsitlust oma filosoofiast. Et Heideggeri filosoofiale lähenetakse kahel erilaadset viisil, sõltuvalt sellest kummale poolele tema kaalutlustest filosoofia üle on antud ülimuslikkus, koos asjaoluga, et Kierkegaard ilmneb ühel nendest pooltest, võimaldab ühtlasi selgitada erinevaid lähenemisi Kierkegaardi rollile Heideggeri filosoofias. Ühelt poolt nähakse Kierkegaardis Heideggeri jaoks olulist allikat, teisalt on Kierkegaardi osatähtsust Heideggeri filosoofiale suuremas osas eiratud. Kuniks on näidatud, et Heidegger ise jätab ruumi erilaadseteks lähenemisteks

oma filosoofiale, on võimalik ühtlasi näha, kuidas Heidegger ise tingib kaks vastukäivat lähenemist Kierkegaardi olulisusele tema jaoks.

Heideggeri Kierkegaardi-viidete analüüs lubab ühtlasi selgelt näha, et viimane avaldas Heideggeri filosoofiale tugevat mõju. Käesolevas dissertatsioonis näitan läbivalt, et Heidegger pöördub Kierkegaardi poole spetsiifilises küsimise sfääris, sõltumata sellest, kellele Heidegger on loengu pühendanud. Samuti näitan, et Kierkegaard ilmneb Heideggeri erinevates loengukursustes hoolimata asjaolust, et läbi oma esimese Freiburgi perioodi teekonna Heidegger aina arendab ja taas-mõtestab oma käsitlust filosoofiast. Seega suunab Kierkegaardi koha analüüs Heideggeri esimese Freiburgi perioodi loengukursustes mind väitma, et Heideggeri jaoks ei ole Kierkegaard pelgalt teekonnal kohatav kaaslane, kellelt ta laenab üksnes mõned mõisted ja teemad, vaid pigem funktsioneerivad Kierkegaardi kirjutised Heideggeri jaoks kesksete inspiratsiooni allikatena, mis puudutab filosoofiat sellisena, nagu see on täide viidud. Kierkegaard ilmneb niipea, kui Heidegger seisab silmitsi keerulise ülesandega anda käsitlus filosoofiast konkreetses elusituatsioonis.

Käesolev doktoritöö on jagatud kaheksaks peatükiks. Esimeses peatükis käsitlen teemasid, mis on seotud Heideggeri esimese Freiburgi perioodiga ja tema suhestumisega Kierkegaardi. Seletan, mida peetakse silmas Heideggeri esimese Freiburgi perioodi all; osutan Kierkegaardi tekstidele, mis olid Heideggerile kättesaadavad ja spetsiifiliste allikatele, mida on käesolevas doktoritöös kasutatud; tematiseerin Kierkegaardi kohalolu Heideggeri erinevates kirjutistes ja kirjeldan, kuidas Kierkegaardi ja Heideggeri suhestumist on sekundaarkirjanduses tõlgendatud. Minu peamine püüdlus antud peatükis on anda ülevaade probleemidest, mis ümbritsevad nende kahe mõtleja suhestumise uurimist ja joonistada välja selle lähenemise eripära, mille olen valinud otsimaks Kierkegaardi kohta Heideggeri esimese Freiburgi perioodi loengukursustes.

Järgnevad kuus peatükki on pühendatud Heideggeri loengukursustele kronoloogilises järjestuses koondatuna kahte ossa. Antud peatükkide jagamine kaheks põhineb viisil, kuidas Heidegger avab konkreetsetes loengukursustes oma problemaatika ja Kierkegaardi kohalolul nendes loengukursustes. Jagades Heideggeri loengud kahte ossa, oli minu eesmärk tuua selgelt välja nii Heideggeri problemaatika ja selle areng kui ka Kierkegaardi positsioon tema loengukursustes.

Töö esimeses osas keskendun Heideggeri loengukursustele alates aastast 1919 kuni talvesemestrini 1920–1921. Selles osas väidan, et Heidegger võtab ette filosoofia järele

küsimise kahes suunas ning selgitan, kuidas ta seda teeb. Alustades (teises peatükis) loengukursusega *Die Idee der Philosophie und das Weltanschauungsproblem* (KNS 1919, GA 56/57), näitan esmalt, et Heidegger arendab oma filosoofiaotsinguid kahes suunas: ta artikleerib kohase filosoofia ülesande, pakkudes välja kaks erinevat lähenemisviisi. Enamgi veel, väidan, et seda tehes, avab ta ühtlasi tee enda filosoofia tõlgendamiseks kahel erineval domineerivaks kujunenud viisil. Järgnevas kahes peatükis argumenteerin, et oma edasistes loengukursustes võtab Heidegger mõlemad need suunad üksteise järel ette. Esmalt (kolmandas peatükis) näitan, et loengukursuses *Grundprobleme der Phänomenologie* (WS 1919/1920, GA 58) vaatleb Heidegger filosoofia võimalikkust konkreetsetes elusituatsioonides. Selles loengukursuses on kohane filosoofia määratletud kui intensiivistunud keskendumine ise-ilmale. Ühtlasi mainib Heidegger siin esmakordselt Kierkegaardi. Ta tunnustab Kierkegaardi kui mõtlejat, kes on suutnud tuua elu selle päristise ligipääsuni. Töö neljandas peatükis, mis põhineb esmajärgus loengukursusel *Phänomenologie der Anschauung und des Ausdrucks: Theorie der philosophischen Begriffsbildung* (SS 1920, GA 59) ja loengukursuse *Einleitung in die Phänomenologie der Religion* (WS 1920–1921, GA 60) algusosal, argumenteerin, et järgnevalt pöördub Heidegger filosoofia kui uurimisviisi poole, keskendudes metodoloogia küsimusele. Väidan, et Heidegger kirjeldab filosoofilist uurimust kolme metodoloogilise momendi kaudu: fenomenoloogiline destruktsioon, fenomenoloogiline eksplikatsioon ja formaalne indikatsioon. Olles visandanud need kolm metodoloogilist momenti, pöördun taas kahe domineeriva Heideggeri filosoofia tõlgendamisviisi juurde ja näitan, milles seisneb nende vaheline erinevus. Antud tõlgendused erinevad selle poolest, et nad annavad esmasuse erinevatele Heideggeri poolt välja toodud fenomeni eksplitseerimise tähendussuundadele (*Sinnrichtungen*): suhtetähendusele (*Bezugssinn*) ja täideviiduse tähendusele (*Vollzugssinn*). Minu keskseks väiteks on, et Heidegger ise arendab oma filosoofiat samaaegselt mõlemas eelnimetatud suunas ja loob seega aluse kaheks erinevaks lähenemiseks oma filosoofiale, mis kumbki annavad esmasuse ühele kahest suunast. Seda väidet kinnitan taas käesoleva dissertatsiooni teises osas, milles Kierkegaardi kohalolu saab üha enam silmapaistvaks.

Töö teises osas analüüsin Heideggeri kolme loengukursust aastatest 1921 kuni 1923: loengukursuseid, mis on pühendatud Augustinusele (GA 60), Aristotelesele (GA 61) ja faktilisuse hermeneutikale (GA 63). Demonstreerin, et igas vaatluse all olevas loengukursuses Heidegger taas-mõtestab filosoofia, kaalutledes iga kord kaht ligipääsuviisi, millest mõlemad on omakorda alati edasi arendatud. Keskendudes Kierkegaardi asendile

igaihes neist kolmest loengukursusest, mida analüüsin vastavalt kolmes peatükis, näitan, et Kierkegaard osutub iga kord Heideggeri jaoks oluliseks niipea, kui viimane pöördub andma ülevaadet filosoofiast konkreetses elusituatsioonis. Samuti saab selgeks, et Kierkegaard ilmneb igas loengukursuses olenemata sellest, kellele või millele loengukursus on pühendatud või kuidas Heidegger oma käsitlust filosoofiast on edasi arendanud.

Viiendas peatükis argumenteerin, et eksplitseerides loengukursuses *Augustinus und der Neuplatonismus* (SS 1921) Augustinuse teost *Pihtimused* (Raamat X), on Heideggeril samaaegselt Kierkegaard lakkamatult mõtteis. Demonstreerin, et oma Augustinuse tõlgenduses Heidegger üksnes ei arvesta Kierkegaardiga, analüüsides päristist ligipääsu faktilises elus ja selle kaudu, vaid toetub suures osas Kierkegaardile, ehitades üles oma käsitlust faktilisele elule avatud võimalikkustest. Õeldu tõestuseks teen antud peatükis ekskursi Kierkegaardi teosesse *Surmatõbi*. Lisaks toonitan, et vaadeldava loengukursuse publitseeritud teksti tuleks teha mõõdapääsmatu kohandus selleks, et osutada selles sisalduvale tekstiosale, mis on omistatud Heideggerile kui tema enda kirjutis, ent mille puhul tegelikkuses on tegemist tema kokkuvõttega Kierkegaardi teose *Surmatõbi* teisest osast (vt ka Appendix One).

Kuuendas peatükis keskendun Heideggeri loengukursusele *Phänomenologische Interpretationen zu Aristoteles* (WS 1921–1922). Näitan, et selles loengukursuses Heidegger tõstatab taaskord filosoofia probleemi kahel erineval viisil. Ta küsib: 1) kuidas toimida filosoofilises uurimuses ja 2) kus lasub filosoofia võimalikkus saavutada ligipääs elusituatsioonile selle täideviiduses. Need erinevad aspektid on esitatud sama küsimuse osadena, ent ometi analüüsitakse neid eraldi. Näidates, et filosoofia probleemi analüüs selles loengukursuses avaneb neis kahes suunas, pakun välja mõneti erineva ülesehituse loengukursuse publitseeritud tekstile. Samuti selgitan Kierkegaardi olulisust Heideggeri jaoks seoses viimase taas-mõtestatud käsitlusega filosoofiast sellisena nagu see on täide viidud. Tõstmaks esile Kierkegaardi rolli Heideggeri käsitluses, teen ühtlasi ekskursi Kierkegaardi teosesse *Ängi mõiste*.

Seitsmendas peatükis analüüsin Heideggeri viimast esimese Freiburg'i perioodi loengukursust *Ontologie – Hermeneutik der Faktizität* (SS 1923). Tematiseerin nii selle, kuidas Heidegger sõnastab hermeneutika tähenduse, kui ka tema käsitluse tõlgendamise konkreetses tööst. Antud peatükis demonstreerin, kuidas Heidegger on mõjutatud Kierkegaardi poolt, kui ta sõnastab seda, mis saavutatakse tõlgendamise konkreetses töös: taas-mõtestatud käsitlus võimalikust ligipääsust faktilises elus ja selle kaudu. Täpsemalt

rõhutan Kierkegaardi panust sellesse loengukursusesse, vaadeldes Heideggeri käsitluse tähelepanuväärseid sarnasusi sellega, mida Kierkegaard väljendab kirjutises, millele Heidegger on eksplitsiitselt viidanud: *The Single Individual* [*Den Enkelte*].

Käesoleva dissertatsiooni viimases peatükis (peatükk kaheksa), reflekteerin selle üle, mida Heideggeri esimese Freiburgi perioodi loengukursustest Kierkegaardi otsingute teekond on pakkunud. Küsin, mida see teekond on Heidegger otsingute ja eesmärkide kohta näidanud: millele küsimus 'mis on filosoofia?' lõppkokkuvõttes viitab? Argumenteerin, et see küsimus juhatab kohase ligipääsu probleemini. Lisaks toon välja, et Heideggeri enda lühidad eksplitsiitsed Kierkegaardi tematiseringud kinnitavad selles dissertatsioonis tehtud keskseid väiteid. Kierkegaard on Heideggeri jaoks oluline impulsside allikas viimase püüdlustes leida ligipääs konkreetse elusituatsioonis. Lõpuks tõstatan küsimuse, milline aspekt Kierkegaardi filosoofias nähtub kesksena Heideggeri huvis tema vastu. Käesoleva uurimuse põhjal teen ettepaneku, et Heideggeri tähelepanu kese seisneb Kierkegaardi meisterlikkuses tõugata lugeja ise küsimise teele. Küsitavuse vajaduse äratundmine on otsustava tähtsusega kui kaalutletakse filosoofiat kui ligipääsuviisi konkreetse elusituatsioonis, mis tõstab mässu fikseeritud määratluste vastu. Läbilõikav kokkupuude Kierkegaardiga tegi Heideggeri jaoks sellest probleemist möödavaatamise võimatuks, otsides vastust küsimusele, mis on filosoofia päristine ülesanne.

(Translation: Karin Kustassoo)

